

مجموعه

دانشنامه طراحی / ۴

طراحان چه می‌دانند؟

برایان لاوسون

برگردان علی شیرکرمی

و گروه علمی چهارباغ

کتاب وارش

گروه علمی چهارباغ

انتشارات کتاب وارث

طراحان چه می‌دانند؟

اثر:	برایان لائوسون
برگردان به فارسی:	علی شیرکرمی
ویرایش:	گروه علمی چهارباغ، زیر نظر آیدین مهدیزاده تهرانی
صفحه‌آرایی و طراحی جلد:	کارگاه چهارباغ
پیش‌گفتار:	آیدین مهدیزاده تهرانی
مدیر تولید:	احمد ورپشتی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	خدمات چاپ یاسینی
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول / بهار ۱۳۹۶
شابک ده رقمی:	۶۰۰-۶۶۵۴-۲۹-۶
شابک سیزده رقمی:	۹۷۸-۶۰۰-۶۶۵۴-۲۹-۴

جنب مؤسسه خانه کتاب، فروشگاه کتاب جهاد دانشگاهی
تلفن: 66487626 - 66965017
تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، جنب بانک
ملت، کتاب‌فروشی گوتنبرگ، تلفن: 66413998
مشهد، بلوار وکیل‌آباد، بلوار هفت‌تیر، هفت‌تیر 11، شماره
96، طبقه 2، موسسه اویژن، تلفن: (051) 38904420

نشانی مراکز فروش

ناشر: تهران، خیابان جمالزاده جنوبی (پابین‌تر از
جمهوری)، خیابان چنگیزی، خیابان زرین‌قدم، کوچه
داداشیان، پلاک 5
تلفن: 09391102804 ، 66927386

فروشگاه اینترنتی: www.pizabook.ir

تهران، خیابان انقلاب، بین خیابان فلسطین و صبای جنوبی،

فهرست

- سخنی با خوانندگان ۹
- پیشگفتار برگردان فارسی ۱۳
- پیشگفتار متن اصلی ۱۷
- قدردانی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- کشف دانش طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- آیا چیزی به نام «دانش طراحی» وجود دارد؟ ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- خبرگی در طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- انواع دانش ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- شیوه های کشف دانش طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- چرا محتمل است که دانش طراحی ، دانشی خاص باشد؟ ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- دانستن از راه انجام دادن ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- دانش و رای مسئله ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- مسائل و راه حل ها ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- راه حل های طراحی به جامع بودن ، گرایش دارند. .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- دانش دربارهٔ مسائل طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- تواتر فرایند ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- اجزای تفکر طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- «رویدادهای» طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- «فصول» طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- زبان تفکر ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... طراحی به مثابه حل مسئله.

منابع و انواع دانش طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... منابع دانش طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... بیدرنگ بودن دانش در طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... مشتری و صورت مسئله

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... قانون‌گذاران و صورت مسئله

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... کاربران و صورت مسئله

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... مشتریان و کاربران، مسائل و راه‌حل‌ها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... تعیین مرزها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... اهمیت و ضرورت

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... خطوط مستقیم ارتباط

ترسیم و انواع دانش طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... طراحی با ترسیم

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... بازنمایی‌های طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... انواع ترسیم‌ها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های نمودی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های آموزشی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های مشورتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های تجربی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... نمودارها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های تخیلی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های پیشنهادی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌های محاسبه‌ای

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... انواع ترسیم‌ها

پرداختن به دانش نهفته در ترسیم‌ها .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... اندازه ترسیم

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... خطرات ترسیم‌ها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... انتخابی بودن ترسیم‌ها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم‌ها به‌عنوان سیستم‌های نمادین

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم برای تبادل میان مسئله و راه حل

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... طراحان وقتی به ترسیم‌های خود نگاه می‌کنند، چه «می‌بینند»؟

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... محتوای نمادین و فرمی ترسیم‌های طراحی

تبادل دانش طراحی با رایانه‌ها. .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... نقش‌های رایانه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... رایانه به مثابه «خرد»

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... رایانه به مثابه طراح

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... پیکسل‌ها در برابر قطعات

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... رایانه به عنوان یک نیروی منفی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... آنچه ترسیم ارائه می‌دهد

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... رایانه به مثابه منتقد

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ساختارهای مفهومی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... افزاینده‌ها و کاهنده‌ها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... کاهش مهارت طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... هماهنگ سازی و مدیریت اطلاعات طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... شبکه‌ها

گفتگوهای طراحی. .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... ترسیم و گفتگو

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... نقش‌های گفتگویی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... گفتگوهای ذهنی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... گفتگوهای روایی طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... فرهنگ واژه‌های طراحی

دانش نظری و تجربی در طراحی. .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... شیوه تفکر طراحانه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... سابقه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... سابقه در برابر مرجع

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... سابقه بر پایه راه حل

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... انواع سابقه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... کاربرد سابقه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... حافظه رویدادی و دانش طراحی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... سابقه طراحی و حافظه رویدادی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. .... آموزش طراحی

■ دانش تخصصی در طراحی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ سطوح مهارت..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ توسعهٔ الگوها..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ فراگیری سابقه..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ گسترش اصول راهنما..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ توانایی تشخیص..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ ترفندهای طراحی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ ماهیت «خاص» دانش طراحی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

□ ماهیت مهارت طراحی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

■ کتاب‌نامه ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

■ واژه‌نامه ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

«پزشکان می‌توانند اشتباهات خود را دفن کنند؛ اما
معماران فقط می‌توانند به کارفرمایانشان توصیه
کنند که درخت انگور بکارند.»

فرانک لویید رایت

که عشق آسان نمود اول ...

■ سخنی با خوانندگان

انتشار کتاب امری است دوست داشتنی نه آن مقدار که هر کتاب با هر کیفیتی چاپ شود. دست کم در از بین بردن فرهنگ کتابخوانی ناشران محترمی که در این سال‌ها خصوصاً به امر تولید و انتشار کتاب‌های بد طراحی (به جهت نگارش، وضع ظاهری و فیزیکی، ویراستاری و...) اقدام نموده‌اند از استادانی که سر کلاس‌های خود دانشجویان را از خواندن کتاب منع می‌کنند سهم کمتری ندارند. در روزگاری که کتاب خریدن و کتابخوانی امری تجملی است، به جای آنکه حیاتی باشد، این تجمل را هر کسی به نوعی تفسیر می‌کند. یکی این مفهوم را با کاغذ گلاسه برآورده می‌کند و دیگری با استفاده از عنوان و نام دهان پرکن استادان.

در این میان داستان کتاب «طراحان چه می‌دانند؟» اندکی متفاوت است. حدود شش سال پیش وقتی ترجمه این کتاب منتشر شد بی‌صبرانه آنرا خریداری و به رمزگشایی مطالب داخل آن پرداختیم. اما به‌زودی متوجه شدیم که اقبالی در فهم مطالب آن نداریم. سال‌ها گذشت تا در انتخاب یکی دیگر از کتاب‌های مجموعه دانشنامه طراحی، این اثر *برایان لاوسون* را قرار دهیم تا شاید خواندن متن برگردان فارسی آن برای خودمان و دیگران میسر شود چرا که نمونه‌های منتشر شده دیگر آن به کلی غیرقابل استفاده بودند. اما عشق آسان نمود اول...

علیرغم تلاش بسیار آقای **علی شیرکرمی** که با صبر و حوصله بسیار کتاب را ترجمه کردند و آنرا در اوایل تابستان ۱۳۹۴ به گروه علمی **چهارباغ** تحویل دادند، بیش از یک سال کار ویراستاری و شیونویسی این اثر طول کشید تا به کتابی قابل خواندن تبدیل شود. امروز که متن آن پیش روی شماست کتابی قابل دفاع و ارزشمند و به هر علاقه‌مند حوزه طراحی قابل توصیه است. سرانجام این مهم با همت آقای **احمد وریشتی** گرامی در انتشارات **وارش** به زیور طبع آراسته شد و در اختیار شما قرار گرفت.

متن و شیوه نگارش عجیب و کمی بخیلانه **برایان لوسون** فهم کتاب را حتی در زبان اصلی کتاب بسیار دشوار می‌سازد. جملات منقطع و بدون کلمات ربط، وجود کنایه‌های غلیظ که همگی در فرهنگ **امریکایی** فقط قابل فهم بود کار ویراستاری این کتاب را به کاری طاقت‌فرسا مبدل کرد. به‌هرصورت خوشبختانه اثر پیش رو محیا شده و می‌توان آنرا یکی از مهم‌ترین آثار منتشر شده در زمینه فهم طراحی محسوب کرد. اما پیش از خواندن این اثر مواردی قابل ذکر است که حتماً در مطالعه آن مؤثر و مفید خواهد بود:

- بدون شک دویست صفحه کتاب رقی برای پرداختن به سؤال «طراحان چه می‌دانند؟» کمتر از آن است که حتی بتواند بخشی از پاسخ این پرسش را پوشش دهد. اما باید دانست که **برایان لوسون** در این کتاب به دنبال تبیین شیوه تفکر طراحان است و شاید بهتر بود عنوان کتاب را به عبارت «چگونه طراحان می‌دانند» یا «آنچنان که طراحان می‌دانند» تغییر می‌داد. لوسون درصدد آن است که در میان صفحات و مطالب کتاب به پاسخ این پرسش بپردازد که واقعاً طراحان چه تفاوتی با دیگران دارند. اگر هنر را ادامه رفتار انسانی بدانیم (تعریف بسیار نابی که استاد **نادر فاطمی**، با آن هنر را تبیین می‌کند) باید **طراحی** را ادامه هنر در نظر بگیریم؛ موضوعی فراتر از شیوه‌های متداول خلاق و هنرمندانه که تا به امروز می‌شناسیم. ما حاصل خواندن کتاب را می‌توان شناخت عمیق عده‌ای از آدمیان دانست که آنها را با عنوان طراحان می‌خوانیم. بنابراین خواندن این کتاب به جد به دانشجویان رشته‌های طراحی توصیه می‌شود تا از خلال آن به ویژگی‌های شخصیتی و تفکری آن کسی که باید بشوند، پی ببرند.
- فصل آخر کتاب در واقع مهم‌ترین فصل آن است. ما حاصل همه مطالب کتاب در آن گرد آمده و نویسنده به اهم نکاتی که در خلال پژوهش‌های خود بدان رسیده است

دوباره تأکید می‌کند. اما بدون خواندن کل کتاب و مطالبی که در فصول مختلف آمده است فهم این فصل غیرممکن به نظر می‌رسد. بنابراین به نوعی می‌توان گفت که نثر لائوسون کشدار و طولانی است و تا فصل آخر درست به نظر نمی‌رسد که منظور او از این مطالب پراکنده و بهم‌ریخته چیست. لذا به خوانندگان توصیه می‌شود تا واپسین صفحات کتاب صبور باشند.

بی‌تردید لائوسون در این کتاب حرف جدیدی نمی‌زند! حتی خودش هم در جای‌جای این کتاب به دو کتاب ارزشمند دیگر یعنی «طراحان چگونه می‌اندیشند؟» و «شیوه تفکر طراحانه» بارها اشاره می‌کند و اذعان می‌دارد که آنچه می‌خواهد بگوید در این کتاب‌ها به شیوه عمیق‌تری پیشاپیش بیان شده است اما بیان آنچه متخصصان علوم‌شناختی درباره طراحان می‌دانند و می‌گویند، از زبان یک معمار لطف دیگری دارد. در واقع این کتاب را می‌توان فتح بایی به دنیای ناشناخته ذهن طراحان دانست که می‌تواند شروع خوبی برای این عرصه مطالعاتی برای شما خواننده گرامی باشد. جالب اینجا است که با اینکه این کتاب بعد از کتاب «طراحان چگونه می‌اندیشند؟» نگاشته و منتشر شده است اما به توصیه خود نویسنده باید قبل از آن خوانده شود!

بردن مباحث دنیای طراحی و معماری به عرصه علوم شناختی و ذهن‌شناسی و پیوند این دو عرصه باهم اتفاقی است بسیار در خور توجه. حضور کلام بزرگانی چون *دونالد شاون* و *نایجل کراس* در کتابی که موضوعش طراحی است نوید روزگار خوشی را برای دنیای طراحی دارد. روزگاری که برای دانش‌آموختگان طراحی در ایران بسیار ناآشنا و غریبه است. به هر صورت چه بخواهیم چه نخواهیم دیگر امروز مسئله طراحی، ارگونومی و آنالیز انبارداری و... نیست (هرچند که مهم هستند) بلکه پرسش این است که چقدر طراحی توان ایجاد تغییر در اجتماع و زندگی پیرامون خود دارد؟ چقدر طراح می‌تواند برای جامعه و بستر آثارش مؤثر باشد؟ و... که این مسئله بدون شناخت نحوه شناخت آدمی غیرممکن است.

دست آخر توجه به شیوه برخورد پژوهشی لائوسون در این کتاب است که به خواننده ضمن ارائه مطالب مفید می‌تواند به عنوان یک کلاس روش تحقیق کیفی نیز عمل کند. لائوسون در واقع کل کتاب را به شکل گزارش یک پروژه پژوهشی بازگو می‌کند که خواندن آن به‌منظور آشنایی با یک پژوهش شناختی بسیار مفید است. نگاه به دور از

خشکی‌های متداول پایان‌نامه‌های دانشگاهی خواندن کتاب را بسیار لذت‌بخش می‌کند و در خود پیام دعوت به پژوهش درباره‌ی ناشناخته‌های ذهن طراحان را توأمان دارد.

در پایان گروه علمی چهارباغ مفتخر است که یکبار دیگر توانسته در این مجال یکی دیگر از کتاب‌های مشهور تاریخ طراحی را به شما معرفی و به کتابخانه‌ی شما اضافه کند! امید که این مهم از طریق انتشار کتاب‌هایی از این دست ادامه یابد.

چهارباغ

پیشگفتار برگردان فارسی

«به راهی بروید که روندگان در آن کم‌ترند».

عیسی مسیح (ع)

بیان *برایان لاوسون* و جستجوی او میان مفاهیم کمتر پرداخته شده معماری و طراحی، هر چند در سطح باقی می‌ماند و کمتر عمق می‌یابد اما از آن جهت که جنس کنکاشی ناب و نظرورزانانه دارد؛ بدون شک بوی پژوهش و طراحی می‌دهد. شاید بیش و پیش از هر چیز در این کتاب باید تلاش مردی را به نظاره نشست که پژوهش را نه در قالب روش‌های دست‌مالی شده دانشگاهی و مزخرف نشریات علمی-پژوهشی، بلکه در کوششی بی‌واسطه در یافتن پاسخ پرسش‌های واقعی می‌داند. به یاری دانشجویانش به مواجهه با دنیای ناشناخته پاسخ‌ها برآمده و به قدر سعی کوشیده است. هر چند که سؤالات مطرح در کتاب عمق خاصی ندارند و هسته اتم را نمی‌شکافند و پاسخ‌ها بدون مغالطه‌های کودکانه جلسات دفاع پایان‌نامه‌های دانشگاهی بی‌واسطه و در نهایت سادگی ارائه می‌شوند اما آنچه مورد تقدیر است دو جنبه دارد:

اول حفظ روح جستجو و کنکاش در اندیشه شخصی نویسنده و نمایش جنبه واقعی پژوهش است. این مهم تا حدی است که گاهی به ذهن می‌رسد که بخش بزرگی از مطالب کتاب را *برایان لاوسون* یا در *ترافیک* و پشت فرمان اتومبیل نوشته یا از میان بحث‌های آزاد ساعت استراحت بین دو کلاس آنها را جمع‌آوری کرده است. این مهم است که پژوهشگر (شما بخوانید

طراح) در عوض احساس مسئولیت در قبال نحوه ارائه پاسخ در محافل علمی در ساختارهای رایج که وی را پاسخگوی هیئت داوران یک جلسه دفاعیه می‌داند، فقط و فقط خود را مسئول تابیدن پرتوهای نور دانش به عرصه تاریک نادانی‌ها بیابد و در زمان پژوهش توجه خود را معطوف به نقاط پنهان و نامعین صورت مسئله پژوهشی (طراحی) کند.

دوم حفظ روحیه جستجوگری و پژوهشگری در قبال هژمونی نشریات علمی-پژوهشی و مجموعه سؤالاتی که فقط و فقط در محافل علمی مطرح هستند و هیچ اتصالی با دنیای واقعی ندارند است که کاری بس دشوار است. در صورتی که *برایان لائوسون* توانسته است با نگرش داشتن سطح سؤالات در حد زندگی پیرامون یک معمار و آنچه او به عین با آن مواجه است به این مهم نائل آید که گویی در تمام سطور کتاب پژوهشگر به دنبال پاسخ یک سؤال شخصی است.

زمانی که او پاسخ‌ها را حین ساختن آلاچیق حیاط خانه و گفتگو با کودک هفت ساله‌اش می‌یابد بیش از هر چیز متوجه این نکته هستیم که تکلف در این کتاب جایی ندارد هر چند که به سیاق کاغذپاره‌های دانشگاهی گاهی به سراغ عدد، رقم و آمار می‌رود و سعی در آن دارد که نتایج خود را در قالب روشمندی پژوهشی دانشگاهی ارائه کند اما بر هر خواننده آگاهی مسلج است که اساساً نویسنده در این مهم موفق نبوده است.

در صورتیکه کتاب قبلی وی یعنی «*طراحان چگونه می‌اندیشند؟*» را مطالعه کرده باشید (که جابه‌جا در سطور این کتاب از آن یاد شده است)، و این کتاب را به دست گیرید کاملاً متوجه خواهید شد که کتاب «*طراحان چه می‌دانند؟*» تحشیه‌ای است بر کتاب قبلی که آزادتر و راحت‌تر به سوی مفاهیم انسانی و تفکر طراحی رفته است تا در یک اندرکنش هیجانی، کشکولی باشد بر پاسخ پرسش طراح که «من کیستم؟».

برایان لائوسون در این کتاب با جستجوی خود طراح و جایگاه آن سعی در توضیح این نکته دارد که طراحان چه تفاوتی با دیگر اقشار جامعه دارند. البته هوشمندانه از میان تمام تفاوت‌هایی که می‌تواند وجود داشته باشد درصدد یافتن تفاوت‌های ذهنی و فکری طراحان با دیگران است. او از این رهگذر نه تنها نتیجه می‌گیرد که ذهن طراحان به هم شبیه و متفاوت از دیگران است بلکه به پرسش‌های حاشیه‌ای که گاهی از متن مهم‌تر می‌شوند نیز پاسخ می‌دهد. پرسش‌هایی از این دست که جایگاه اتوهای دستی و ترسیم‌های طراحان در ساختن دنیای ذهنی آنها کجا است. شیوه درست نگرستین به پدیده‌های اطراف برای رسیدن به ایده‌های ناب و بکر چگونه است. ابزار کار طراحان برای رسیدن به حل مسائل کدامند و ...

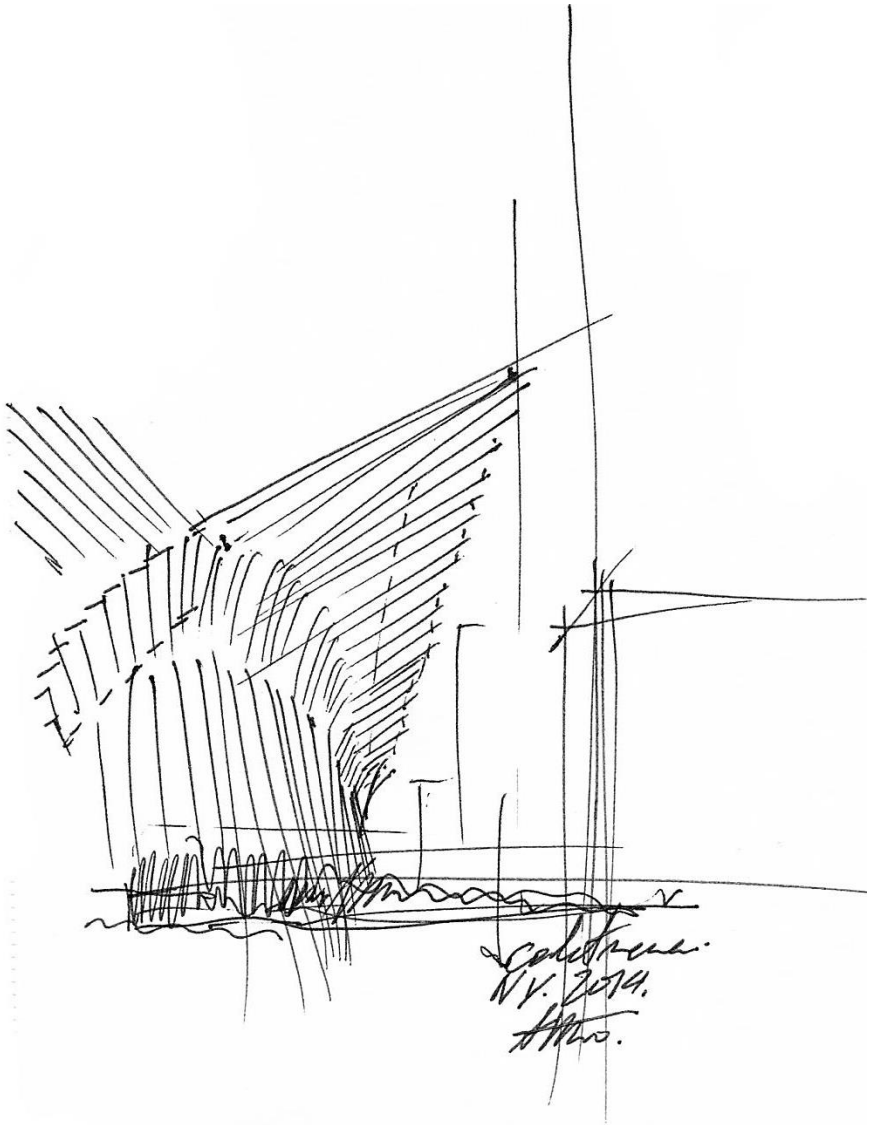
او در واقع در پی اینکه بگوید طراحان چه می‌دانند، توضیح می‌دهد که طراحان کیستند. هر چند که در این امر شخصی و خصوصی عمل می‌کند. به هر صورت در مقام جمع‌بندی، آنچه باید گفت این است که وی به راهی می‌رود که روندگان در آن کمترند!

هر چند که در بین طراحان صنعتی ایرانی این گفتهٔ منسوب به حضرت مسیح (ع) بسیار رایج است اما در فهم مقدمه این جمله هنوز مشکلاتی وجود دارد؛ گو اینکه فهم مؤخره آن به نظر به‌دست آمده است. بدین معنا که طراحان صنعتی ایرانی به مسیری می‌روند که در آن روندگان کمتر هستند اما در اینکه مسیر آنها راه است یا چاه به شدت ابهام وجود دارد! از سوی دیگر رفتن در راهی که در هیچ جای جهان رونده‌ای ندارد هم به‌نظر می‌رسد از انتخاب‌های خام طراحان صنعتی ایران است که عاقبت آنرا خدا به خیر کند!

به هر تقدیر خواندن این کتاب صرف نظر از دریافت مطالب جذاب، خاص و مهم آن از این جهت توصیه می‌شود که طراحان بدانند که چگونه باید بی‌تکلف و بی‌آلایش به‌دنبال حل مسائل و پاسخ پرسش‌های واقعی باشند درحالی‌که مسئولانه پیش از هر چیز به دنبال روشنگری و تاباندن نور معرفت به دل تاریک نادانی هستند نه آنکه سراسیمه برای متفاوت‌بودن دست به هر کار نامتعارف زنده و زشتی زنند که از شأن انسانیت هم به دور است چه رسد به شأن طراحانه.

آیدین مهدیزاده تهرانی

پائیز ۱۳۹۵

■ پیشگفتار متن اصلی

جمله طلیعه کتاب از معمار بزرگ/امریکایی *فرانک لوید راییت* (Frank Lloyd Wright) است که در چهارم/اوت سال ۱۹۵۳ در نیویورک تایمز چاپ شده بود. در حال و هوای ملتهب امروز بعید است این سخن به مذاق مشتریان ناراضی طراحان خوش بیاید. اما هنوز هم جوهره سخن او به عنوان نکته‌ای جذاب به قوت خود باقی است. بسیاری از طراحان هنوز به انگاره‌هایی (ایده‌هایی) پایبندند که اغلب با بازنگری در گذر زمان، ضعیف و حتی ناامیدکننده به نظر می‌رسند. به همین منوال اخیراً معماران هم به‌طور آخص تحت فشار قرار گرفته‌اند. دست‌کم طراحان صنعتی محصولات خود را در پاسخ به بازار، شکست‌خورده می‌بینند اما ساختمان‌ها بر عادت زشت تبلیغ تصمیم‌های نادرست معماران خود کماکان اصرار می‌ورزند. حال خواننده عزیز، در چنین شرایطی سرنوشت مؤلفان کتاب‌های رشته طراحی را ملاحظه کنید. نه تنها کتاب در قفسه‌های کتابخانه باقی می‌ماند، بلکه دچار این بداقبالی هم خواهد بود که با نخستین تاریخ انتشار، دیگر تجدید چاپ نمی‌شود. همین که هرگاه دیگران به کتاب شما رجوع و یادی از شما کنند و در مطالعات خود ارزشی برای آن قائل شوند، به حد کافی لطف ایشان را می‌رساند. شاید آغاز سخن با این نکته، تعریف از خود باشد، اما با گذر سال‌ها، این کتاب برای من یادآور گذر بی‌امان زمان است.

کتاب اول من یعنی «طراحان چگونه می‌اندیشند؟» به طرز روشنی قدیمی است (لاوسون، ۱۹۸۰) و اگر اکنون دوباره شروع به نوشتن آن کنم احتمالاً به شیوه‌ای کاملاً متفاوت آنرا انجام خواهم داد. اما از آن زمان تاکنون کتاب مرتب چاپ شده است و همانطور که ایده‌ها گسترش یافته و پژوهش‌های بیشتری انجام شده است، کتاب نیز چندین ویرایش را پشت سر گذاشته است (لاوسون، ۱۹۹۷). این کتاب نیز در ابتدا به‌عنوان نسخه‌ای دیگر از آن کتاب شروع شد اما به تدریج معلوم شد که امروزه مطالب قابل بازگویی، بسیار بیش از آن است که ساختار اصلی «طراحان چگونه می‌اندیشند؟»، ظرفیت تطبیق با آنها را داشته باشد.

بنابراین این کتاب به شکل مفیدی می‌تواند به‌عنوان اثری مکمل برای آن دیده شود. وقتی آن کتاب برای اولین بار منتشر شد، مقوله طراحی را بسیار بهتر از سابق درک کردیم. در طول قرن‌ها افراد مختلف درباره تجربیات شخصی خود از مقوله طراحی مطالبی را نوشته‌اند و عده کمی نیز سعی کردند تجربیات خود را تعمیم دهند، اما شاید بیش از چهار یا پنج دهه نیست که طراحی نظری، به‌عنوان موضوعی جدی در سطح جهان مطرح شده است. روشن است که در حیطه طراحی هنوز مطالب زیادی برای آموختن وجود دارد، علیرغم اینکه فکر می‌کنیم مطالب قابل ملاحظه‌ای در این باره می‌دانیم.

خاستگاه این حوزه از دانش در چیزی نهفته است که به‌عنوان روش‌شناسی (methodology) طراحی شناخته می‌شود. همکاری‌های ابتدایی بیشتر در حوزه شیوه‌ها و فنون قاطعانه طبقه‌بندی شدند و عمدتاً تجویزی بودند. تا به امروز به‌طور قابل ملاحظه‌ای از آن نقطه به سمت کاوشی بسیار عمیق‌تر و کاری بسیار کیفی‌تر و توصیفی‌تر حرکت کرده‌ایم. «طراحان چگونه می‌اندیشند؟»، بر ماهیت مسائل طراحی و فرایندهای آن متمرکز بود اما این کتاب بیشتر درباره نوعی خاص از دانش است که طراحان هنگام عمل (practising) به آن تکیه کرده و آنرا ماهرانه به کار می‌برند. این کتاب درباره همه مسائلی که معمولاً برای درک فرایند طراحی مطرح می‌شود، بحث نمی‌کند. بنابراین هر دو کتاب در کنار هم تصویر کامل‌تری از دیدگاه من ارائه می‌دهند.

با این وجود کتاب با مطالبی آغاز می‌شود که با کتاب مکمل خود همپوشی دارد، همانطور که ماهیت طراحی را طرح‌ریزی می‌کنیم در این باره نیز کاوش می‌کنیم که چرا دانش طراحی نسبتاً غیرمعمول و ویژه است و سپس شیوه‌های بررسی آنرا آزمایش خواهیم کرد. البته دانش طراحی به‌خودی‌خود قابل دست‌یافتن نیست، بنابراین پس از آن به کار خود ادامه می‌دهیم تا

طراحی را از طریق نموده‌های معمول خودش کشف کنیم. این نموده‌ها شامل ترسیم‌هایی است که طراحان نه تنها با هدف ادامه پروژه‌های موردی، بلکه برای آشنایی و گسترش دانشی، ایجاد می‌کنند که به آن تکیه دارند. این طرح‌ها پرسشی زیرکانه درباره مسائلی است که طراحان در ارتباط با ابزارهای جدید طراحی با کمک رایانه مطرح می‌کنند. شاید با بررسی چنین ابزارهایی و تشخیص نقص‌های آنها بتوانیم راجع به انواع دانشی که طراحان برای کار نیاز دارند، مطالبی بیاموزیم. طراحی اگر به‌طور حرفه‌ای انجام شود، اساساً فعالیتی اجتماعی است. حوزه طراحی شامل تیم‌های طراحان، مشاوران متخصص و البته مشتریان و دیگر گروه‌های علاقه‌مند است. این امر ما را هدایت می‌کند که با پیشرفت طراحی، گفتگوی این بازیگران و شیوه دیگری از آشکارسازی ماهیت دانش مورد استفاده آنها را بررسی کنیم. پس از کنار هم گذاشتن دلالت‌هایی که تاکنون مطرح شده به ماهیت مهارت در طراحی نگاهی می‌اندازیم. چه چیز طراحان بسیار موفق را متمایز می‌کند؟ آیا آنها چیزی می‌دانند که ما نمی‌دانیم یا شاید همان مطالب را با روش‌های متفاوتی فرا گرفته‌اند؟

البته همه این سؤال‌ها به سال ۱۹۸۰ برمی‌گردد یعنی زمانی که برای اولین بار کتاب «طراحان چگونه می‌اندیشند؟» را نوشتم. در آن زمان درباره آموزش واقعی طراحی و اینکه مهارت‌ها به‌طور دانشگاهی و حرفه‌ای چگونه فرا گرفته می‌شوند، شواهد کمی داشتیم همچنین از ماهیت مسائل طراحی نیز درک بسیار محدودی وجود داشت. می‌دانستیم که طراحی فعالیتی مایوس‌کننده و در عین حال از نظر عقلانی فعالیتی ارزشمند است اما از چرایی این مسئله درک اندکی داشتیم. امروزه با وجود اینکه طراحی رازهای فراوانی در خود دارد، اما می‌توان گفت شواهد قابل ملاحظه‌ای درباره ماهیت آن گردآوری کرده‌ایم. به‌ویژه از این جهت خوش‌شانس بوده‌ایم که مشاهده کنیم کاوشگران از زوایای بسیار متفاوتی به آن می‌نگرند. در این کتاب اطلاعات یا دلالت‌هایی خواهید یافت که توسط روانشناسان، جامعه‌شناسان، فیلسوفان، زبان‌شناسان، مردم‌شناسان، دانشمندان علوم‌شناختی و رایانه و البته خود طراحان گردآوری یا مطرح شده‌اند. ماهیت دانشی که طراحان با آن کار می‌کنند و شیوه‌هایی که با مهارت به کار می‌برند دانه‌های بارور مطالعه به حساب می‌آیند؛ نه فقط به این خاطر که راجع به طراحی بیشتر یاد بگیریم بلکه این نکته را نیز می‌آموزیم که برای تمام این سنت‌های بزرگ پژوهش، احترام قائل شویم. طراحی باید یکی از موضوعات کاملاً میان‌رشته‌ای باشد. طراحی اغلب به شکل نامناسبی در ساختارهای قدیمی جای می‌گیرد که بسیاری از دانشگاه‌های بزرگ

ما از جمله دانشگاه خود من، برای ترویج دانش از آن ساختارها استفاده می‌کنند. شاید مطالعه‌ای راجع به طراحی، بیشتر از تمامی مباحث دیگر به ما یاد دهد این سنت‌ها را به چالش بکشیم و از خود بپرسیم آیا آنها هنوز هم مفید هستند یا اغلب مانع بررسی‌های ما می‌شوند. ماهیت دانش طراحی هم مجذوب‌کننده است هم پیچیده. البته مطالعه آن می‌تواند به هر شیفته طراحی کمک کند اما نهایتاً طراحان آموزش‌دیده به‌طور قطع ماهیت این دانش را درک می‌کنند و این درک را از طریق رفتار خود ثابت می‌کنند. اما بسیاری دیگر هرگز به این درک قطعی نمی‌رسند، زیرا معمولاً این درک تنها از طریق تمرین مکرر عمل طراحی به‌دست می‌آید. آنها درمی‌یابند که مطالعه اینکه طراحان چه می‌دانند، برخی دیدگاه‌های کاملاً شگفت‌انگیز و ارزشمند را آشکار می‌کند که ایشان را قادر می‌سازد به‌طور بسیار مؤثرتری با طراحان تعامل کنند. افرادی که طراحان با آنها کار کرده و به آنها تکیه می‌کنند مانند مشتریان، کسانی که به طراحی مبادرت می‌ورزند، کاربران طراحی و قانون‌گذارانی که نحوه طراحی را کنترل کرده و استانداردها و آموزش‌ها را معین می‌کنند که طراحی باید در چارچوب آنها اجرا شود؛ تمام اینها و افراد متعدد دیگر به آسانی می‌توانند به فرایند ظریف طراحی و به تبع آن کیفیت محصول نهایی صدمه وارد کنند، بدون آنکه حتی از تأثیر کار خود مطلع باشند. با این وجود باید این‌را نیز در نظر گرفت که مطالعه اینکه طراحان چه می‌دانند با درک سنتی‌تر ما از آنچه دانش خوب را به‌وجود می‌آورد، به‌نحوی در چالش است که شاید حتی برای افراد شاغل در حوزه اطلاعات و علوم‌شناختی جالب و ارزشمند باشد.

در طول سال‌های متعددی افراد بسیاری به حد کافی مهربان بوده‌اند که به من بگویند چگونه دیگر کتاب‌هایم مورد علاقه آنها بوده و به آنها کمک کرده است. برخی دیگر نیز به وضوح آنها را مایوس‌کننده و حتی آزاردهنده دانسته‌اند. امیدوارم که این کتاب جدید نیز دست کم به کتاب‌خوانان، اندکی کمک کند تا انگاره‌ها و ادراک‌های شخصی خود را گسترش دهند. اما تردیدی نیست که دیری نمی‌پاید در آرزوی جایگزین مناسبی برای درختان *فرانک لوید رایت* باشم تا مجدداً پرورش آنها را آغاز کنم!

برایان لاوسون